

Suy ngẫm về

triết lý giáo dục ngày nay

TRƯỜNG GIANG

(Theo ảnh in trên lịch NXBGD)

Hoạt động GD, hơn lúc nào hết, phải được coi là nền tảng, là động lực của mọi sự phát triển. Nhiều điều nghĩ suy, nhiều nguyên tắc đã từng giúp ta làm nhiều việc tốt nay thực tiễn mới cũng bắt ta xem xét lại: Điều chỉnh, bổ sung và có cái phải mạnh dạn phủ định. Đó là điều thường tình; xin đừng coi đó là dao động, thiếu vững vàng, kém bản lĩnh. Hình thành một hệ thống quan điểm mới, một chiến lược đào tạo mới là hết sức cần thiết, là thể hiện tinh thần trách nhiệm trước xã hội, là sự nhạy cảm trước tín hiệu của thời đại.

Triết lý GD ngày nay là gì? Đó là vấn đề quá lớn, cần phải bàn bạc, thảo luận kỹ để tìm lời giải đáp chính xác. Song tôi cũng mạo muội trình bày một đôi điều suy ngẫm.

1. GD phải phấn đấu đào tạo một

thế hệ năng động sáng tạo. Nếu dân tộc ta vốn có phẩm chất tiêu biểu truyền thống là cần cù anh hùng thì ngày nay ta phải phấn đấu có thêm một phẩm chất rất cần thiết của thời đại mới là năng động sáng tạo. Hình thành được một thế hệ năng động sáng tạo thì mọi trí tuệ, bảo thủ, mọi lễ thói cũ kỹ, lạc hậu sẽ không có đất tồn tại và phát triển; cái mới là nhân lõi của phát triển sẽ được bảo vệ và phát huy thắng lợi.

Muốn đạt được mục tiêu này, ngành GD chúng ta phải có một phương pháp GD động, luôn luôn tôn trọng và phát huy sự vận động trí não của HS, SV trong việc tiếp cận tri thức, trong việc nghe giảng và nghe sự chỉ bảo của thầy giáo và cán bộ lãnh đạo; phải nhanh chóng xóa bỏ cách dạy nhồi nhét, thuyết lý triển miên, biến người học thành một thực thể bị động trong suốt những năm tháng ngồi trên ghế nhà trường. Thầy giáo không chỉ truyền đạt kiến thức mà phải dạy cho người học cả cách nghĩ, cách học (kể cả tự học), cách sống, cách làm người. HS không chỉ chịu sự đào tạo mà phải cả chủ động tự đào tạo, phải làm chủ quá trình rèn luyện.

2. GD phải phục vụ kinh tế, thúc đẩy kinh tế, phải hòa mình vào cơ chế thị trường. Đây là một yêu cầu khách quan, là một mệnh lệnh của lịch sử. Ngày nào đó trước đây, khi hình ảnh tiêu biểu cho nền kinh tế lạc hậu của ta là con trâu, chiếc cày, đe búa, những chiếc khung cửi thô sơ thì người lao động không biết chữ hoặc trình độ học vấn thấp vẫn điều hành SX được. Nhưng bây giờ thì khác hẳn; không có GD thì nền kinh tế mới không thể tồn tại và phát triển. Nền

kinh tế mới nhờ vào tri thức là yếu tố quyết định sản phẩm hàng hóa ngày nay có hàm lượng chất xám cao, thậm chí có những thứ rất cao. Một nền kinh tế như thế đòi hỏi một nguồn nhân lực lớn hiểu biết, phải kinh qua đào tạo nghiêm túc.

GD vừa là một ngành hoạt động lớn hoàn chỉnh, vừa là một bộ phận quan trọng mang tính dịch vụ, cung cấp cho kinh tế một thứ hàng hóa đặc biệt là những con người có văn hóa, có nghề để bổ sung thường xuyên nguồn lực để giúp cho sản xuất đón đầu những công nghệ mới. Nói GD cũng là một ngành dịch vụ không hề làm cho hình ảnh GD kém đi mà càng khẳng định nó là một bộ phận quan trọng nằm trong một cấu trúc kinh tế – xã hội chặt chẽ. Dĩ nhiên, từ đó, ta có thể khẳng định thêm một điều: GD nếu không phục vụ kinh tế tất yếu sẽ bị xã hội đào thải.

Trước đây ta thường hay nói GD gắn với sản xuất (hoặc kết hợp với sản xuất). Nhưng nay ta phải có ý tưởng mạnh mẽ hơn để thực sự hòa nhập vào cuộc hành trình CNH, HĐH đất nước, hòa nhập vào xu thế của thời đại.

3. GD phải đi trước thời đại. Xin đừng cho đây là một ý tưởng hão huyền, nhất là khi nền GD của ta còn chưa theo kịp sự biến đổi của kinh tế.

Bất luận thực trạng hiện nay như thế nào, ngành GD vẫn phải phấn đấu vươn tới mục tiêu này. Nó là sứ mạng lịch sử mà mọi sự khiếm tốn từ chối là có tội. Nước ta chưa có nhà máy năng lượng hạt nhân, chưa có cơ sở khai thác năng lượng mặt trời, năng lượng sóng, gió nhưng sẽ vẫn rất bổ ích nếu có một bộ phận trong xã hội học tập nắm bắt được những tri thức của công nghệ khai thác các loại năng lượng vô giới hạn này. Sự nắm bắt những tri thức, những công nghệ mới nhất đó sẽ tạo điều kiện cho kinh tế sáng tạo ra những con đường tất hiện đại.

Chúng ta không có quyền đổ cho lý do nước ta nghèo, kinh phí nhà nước dành cho GD còn thấp để hạn chế sự phát triển GD, không đáp ứng yêu cầu học tập ngày càng cao của nhân dân. Trước tình trạng nhiều thanh thiếu niên đang tuổi học đường có khả năng và nguyện vọng học tập mà không có chỗ học do số trường lớp còn ít nhất là ở bậc ĐH, CĐ các trường dạy nghề... trong lúc đó, có bao nhiêu hồ sơ xin mở trường

ngoài công lập của một số tri thức và doanh nhân quan tâm đến GD vẫn “nằm chết” trong tủ những người có trách nhiệm hàng năm nay.... ai mà không suy nghĩ. Chúng ta phải xóa bỏ cách suy nghĩ đơn giản cũ kỹ và phát triển GD phải dựa trên những điều kiện kinh tế hiện có hoặc cho mở trường tư là sa vào con đường thương mại hóa GD. Mà ngược lại, phải thấy rõ đầy đủ sự cần thiết phải XHHGD.

Quy luật của nền GD hiện đại là phải phát triển theo quy mô lớn trên cơ sở tăng cường đầu tư kinh phí cho GD song song với việc huy động toàn dân, huy động các ngành các giới chia sẻ cùng làm GD. Một số nước tiên tiến quanh ta ngay trong thời bản hàn, kinh tế kém hơn ta bây giờ, họ vẫn vay mượn các nước lớn để phát triển nền GD theo quy mô lớn.

4. GD phải làm nòng cốt xây dựng một xã hội học tập thành công. Chúng ta đang bước vào một giai đoạn lịch sử mà nền văn minh trí tuệ đang phổ cập dần trên hành tinh chúng ta. Việc học tập không chỉ là một quyền lợi, một công việc tùy thích tùy hoàn cảnh mà nó đã trở thành một nghĩa vụ một trách nhiệm cao cả đối với đời, đối với cộng đồng...

Xây dựng một XHHT là xây dựng một xã hội mà mọi người, không phân biệt tuổi tác, giới tính, giàu nghèo, chức tước địa vị, ngành nghề đều phải học, học liên tục, học suốt đời, học có trường lớp, có thầy, học không có trường lớp, không thầy, học trong sách báo, học ở thư viện, ở các câu lạc bộ, học lẫn nhau; một môi trường học rất bình đẳng, quan hệ thầy trò chỉ là bạn bè, có khi người này là thầy về mặt này và có lúc cũng người ấy lại là trò về mặt khác.

XHHT tương ứng với xã hội phồn vinh, công bằng văn minh và tiến bộ. Ngành GD phải thực sự làm nòng cốt bằng cách viết những giáo trình hướng dẫn tự học, dạy cho HS cách tiếp tục học sau khi tốt nghiệp, liên kết chặt chẽ giữa GD nhà trường với gia đình, nhà trường, xã hội, góp phần củng cố hệ thống thư viện, củng cố các câu lạc bộ văn hóa, các câu lạc bộ chuyên ngành... để tạo mẫu cho xã hội học tập hình thành.

Một XHHT được hình thành sẽ là nền tảng vững cho ngành GD bay cao, bay xa. □